

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 55 אדר א' תשע"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבינו הגדול רשכבה"ג מרן רבי עובדיה יוסף זצוקללה"ה

פרשת כי תשא

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבינו הגדול מרן הגרע"י זצוקללה"ה, ובו חידושים על הפרשה מספריו, ויה"ר שיהיה מליץ יושר בעדנו ובעד כל ישראל

דברי הגמ' במס' ברכות (כד, ב) שתלמיד חכם אסור לו לעמוד במקום הטינופת, כי אי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה, והוסיף שרש"י במס' שבת (קג, א) פירש "והיה מחניך קדוש שתהא חנייתך בקדושה, שישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה", וביאר הגרע"י, שכוונת רש"י על דור המדבר שהיו דור דעה, וכידוע "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", ולא היה אפשר להם לעמוד בלי הרהור תורה, ובכל רגע היו מהרהרין בדברי תורה.

ואמנם נכון שבשו"ת ציץ אליעזר (ח"יג סי' א') כתב שלא יתכן שכוונת רש"י הנ"ל שישראל מהרהרין תמיד בתלמוד תורה כי זה נגד המציאות, שהן אמנם שיש חיוב להרהר תמיד בדברי תורה, אבל לדאבונינו המציאות היא שרק יחידים מקיימים זאת, ומה היא איפוא ההנחה שמניח רש"י דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה, וכתב שדווקא לומר שכוונת רש"י לדור המדבר שהיו מהרהרין תמיד בדברי תורה. ולכך הכריח שרש"י איירי בהרהור במציאות השי"ת וייחודו, שבזה מהרהרין כל ישראל או רובן, ויכולים ומחויבים להרהר בזה אפילו כאלה שאין תורתן אומנתן נמכח זה הוכיח שאסור להרהר במציאות השי"ת במקום הטנופת, שלא כמ"ש הגר"ש קלוגר (חכמת שלמה או"ח סי' פה), ואכמ"ל.

אמנם מדברי היביע אומר הנ"ל מוכח שלדעתו כוונת רש"י כפשוטו שישראל מהרהרין בכל עת בדברי תורה, ואף שאין זה שייך בכל דור, מכל מקום רש"י דיבר על דור המדבר שהיו דור דעה (ובכת"י מתוך ספרי רינונה של תורה) בפר' בהעלותך הארכנו בגודל מעלתם של דור המדבר ואכמ"ל.

"פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם" (לב, ב)

כתב הטור (או"ח סי' תי"ז) שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש. וביאר הטעם בשם אחיו, שג' רגלים הם כנגד האבות, ויב' חדשים כנגד השבטים, וכשחטאו בעגל ניטלו מהם הראשי חדשים וניתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא. וביאר מרן הב"י, שמתחילה ניתנו ראשי חדשים לאנשים ולא לנשים, וכשחטאו בעגל ניטלו מהאנשים וניתנו לנשים. וצ"ב מדוע ניתן לנשים דוקא שכר זה בזכות שלא חטאו בעגל ולא שכר אחר [ויעווי"ש בב"ח].

"כי תשא וגו', ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם, ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" (ל, יב)

בספר שמואל (א' פכ"ו פס' יט') אמר דוד לשאול "אם ה' הסיתך בי ירח מנח"ה. ולבסוף נענש דוד על אמירה זו, וכפי שדרשו חז"ל במסכת ברכות (סב, ב) "אמר לו הקב"ה לדוד, מסית קראת לי? הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו, דכתיב 'כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו'. מיד 'ויעמוד שטן על ישראל', וכתב 'ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל', ומנאם ולא לקח מהם שקלים לכופר. וכתב ויתן ה' דבר בישראל מהבוקר ועד עת מועד".

והמפרשים האריכו במה טעה דוד המלך ע"ה, כי לא מסתבר שטעה ממש בדברי הכתוב עד שנעלמו ממנו, אלא שביאר בהם כוונה או פשט אחר.

ומרן זצוק"ל הרחיב בזה בשו"ת יביע אומר (ח"י חו"מ סי' ב'), והביא את דברי העיון יעקב (ברכות, שם) שתירץ, שאדונינו דוד היה סבור שדוקא במדבר היו צריכים למחצית השקל כדי למנותם, אבל בארץ ישראל, ובדורו שהיה דומה יפה, וקדושים הם, שהיו עוסקים בתורה, כמו שאמרו במדרש תהלים (פרק נו), שכאשר היה קם דוד בחצות הלילה ועוסק בתורה, היו שומעים ישראל קול הכנור שלו, ואומרים, ומה דוד מלך ישראל קם בחצות הלילה ועוסק בתורה, אנו על אחת כמה וכמה. ואפילו התינוקות היו יודעים לדרוש את התורה במ"ט פנים טמא ובמ"ט פנים טהור (מדרש תהלים פרק יב), אין עין הרע שולט בהם, ואינם צריכים לשקלים.

וקרוב לזה כתב הגר"ח בספר 'בן יהודע' (ברכות שם), שדוד היה סבור שבארץ ישראל, זכות ישיבת ארץ ישראל מגינה עליהם, ואין צורך בכופר כדי שלא תשלוט בהם עין הרע.

ב. ולדידי צריך לי עיון בזה, שלכאורה בשלמא לדברי הגר"ח שפיר יש לחלק בין דור המדבר לדורו של דוד שהיו בארץ ישראל. אך בדברי העיון יעקב צריך עיון טובא, שמשמע שכוונתו לחלק, שבדורו של דוד היו עמלים בתורה ולכך לא היה איסור למנותם בלא שקלים, משא"כ בדור המדבר. וזה תמוה, שהרי בודאי דור המדבר היו עמלים בתורה עד מאד, צא ולמד מדברי מרן הגרע"י ביביע אומר חלק ד' (או"ח סי' ב') שהביא את

גאלי בן מרים כהן ז"ל
אברהם בן חיים אלנדאף ז"ל
יחזקאל בן גויליט דגמי חן ז"ל

שרה בת מאיר סקגו ע"ה
שלום בן הממה אהרונז' ז"ל
תמר בת סעדיה שלום ע"ה

לעי"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאויה בת תאגיה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרח ע"ה
ברוך בן עישה ויעיש קקון ז"ל

ב. והנה כתב רבינו בחיי (שמות יב, ב) בשם רבינו חננאל, שקביעות החדשים היא על פי החשבון ולא על פי ראיית הלבנה. וראיה לדבר, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש לילה ולא ראו שמש ביום ולא ירח בלילה, ומהיכן היו קובעים חדשים על פי ראיית הלבנה, אלא בודאי עיקר המצוה בכתוב על פי החשבון. ולאור זאת חקר ר' אליהו הכהן בעל 'שבט מוסר' בספר 'ידו בכל' (סימן שצ"ג) כיצד היו מברכים את ברכת הלבנה בהיותם במדבר, והרי העננים היו מכסים אותה. ודוחק לומר שהיו יוצאים חוץ למחנה כדי לברך, ובפרט שבמדרש (ספרי פר' בהעלותך) מבואר שהענן היה מלווה כל מי שיצא מחוץ למחנה [ובעלון לפרשת בא הרחבנו בזה].

ולמעשה נטו האחרונים לומר שישראל לא בירכו ברכת הלבנה במדבר [ומן הגרע"י כתב בשו"ת יחו"ד (ח"ד סי' יח) שאפשר שבזמן שהיו ישראל במדבר עדיין לא נתקנה ברכת הלבנה בכל חודש].

ולאור כל זאת נלע"ד לומר חידוש נפלא, שהנה באמת כל שעה שהיו העננים ניצבים עליהם לא היו יכולים לברך ברכת הלבנה ואף לקדש את החודש ע"י ראייה, אמנם כבר כתב הגר"א (פי' לשה"ש. וכ"ה בדרשת מהר"מ חביב בספר הזכרון לר"א דינקל גנזי מועדים עמ' רנא) שלאחר שחטאו בעגל נסתלקו ענני הכבוד, ולא חזרו אלא לאחר ג' חודשים בטו' בתשרי, וא"כ באותם ג' חודשים היתה הלבנה גלויה ונראית להם ושפיר בירכו עליה, וגם קידשו או את החודש על פי ראייה.

ג. ומעתה יש לומר, שכיון שגילוי הלבנה באותם חודשים היה מחמת חטא העגל, א"כ נמצא חוטא נשכר, שע"י שחטאו יכולים היו לקדש את החודש ולברך את הלבנה המתחדשת בכל חודש, ועל כן נטל הקב"ה את ראשי החדשים מהאנשים ונתנן לנשים שלא חטאו בעגל, להורות ולהודיע שדוקא להן שלא חטאו שייך הענין של ר"ח והלבנה. וממילא נתיישבה כמין חומר השאלה מדוע קיבלו הנשים שכר על שלא חטאו בעגל דוקא בענין של ראש חודש.

"עשו להם עגל מסכה" (לב, ח)

בשו"ת יביע אומר (ח"ב יו"ד סי' א') בתשובה שכתב בקהיר בשנת תש"ט, נשאל מן אודות מה שנהגו שוחטי העופות במצרים שלא היו מכסים את הדם של העופות עד הערב כשסיימו מלאכתם, האם מותר לאכול מהעוף לפני הכיסוי.

תורף השאלה הוא האם מצות כיסוי הדם היא מצוה נפרדת ממצות השחיטה, או שהיא חלק ממצות השחיטה ומעכבת בעצם האכילה, ותנאי התנתה התורה שלא יהא הבשר מותר באכילה גם לאחר שנשחט כל עוד שלא כיסו את דמו.

ב. ואכן, בפירוש רש"י במסכת ביצה (ח, ב) מבואר שהכיסוי אינו מעכב. ואף מן הב"י (יו"ד סי' כח) כתב שהארחות חיים

הביא ראייה להתיר העוף באכילה קודם כיסוי דמו. ברם, הב"י לא פירש מהי אותה ראייה. ומרן הגרע"י (שם) פירש שכוונתו לגמ' במס' חולין (פח, ב) "אמר רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לב' מצוות, אפר פרה ועפר סוטה". והקשתה הגמ' מדוע לא הזכיר רבא אף את עפר כיסוי הדם, ותירצו שאין בכיסוי העפר הנאה, ופירש"י שגם בלא הכיסוי הבשר מותר באכילה, מה שאין כן באפר פרה שיש הנאה בכך שמתהר מטומאה ובלעדיו לא היה האדם נטהר לעולם, וכן בעפר סוטה יש הנאה בכך שמטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונזרעה זרע.

ומוכח שאף בלא כיסוי הבשר מותר באכילה, וכן כתב בארחות חיים (עמוד שצו) בשם ה"ר דוד בר לוי שמגמ' זו למדנו שאין כיסוי הדם מעכב הבשר מלאכול, שאילו היה מעכב הבשר מלאכול, הרי גם בו יש הנאה שמתיר הבשר לאכילה. ולראיה זו ציין הב"י הנ"ל.

ג. ואולם, הכנסת הגדולה (סי' כח) והפמ"ג (שם שפ"ד סק"ב) דחו, שכוונת רש"י שאילו לא נצטוו על הכיסוי היה הבשר מותר באכילה ולכך אין הנאה במה שנצטוו לכסות הדם, אך באמת לאחר שנצטוו הרי שהבשר נאסר באכילה כל שלא נתכסה הדם. והגרע"י דחה דבריהם, ובין היתר הוכיח כן מדברי רש"י במס' סוטה (יו, א), שגם שם הקשתה ותירצה הגמ' כנ"ל, ושם פירש רש"י באופן שונה וז"ל "הנאה ליכא, ואין זה קיבול שכר. אבל כאן יש הנאה, בסוטה לתת שלום, ושלא ירבה ממזרים בישראל, אם זונה היא. ואם נקתה ונזרעה זרע ומבטלת לעז מעל בניה. ואפר פרה לטהרן, ולזכות את ישראל ממעשה העגל".

ומוכח שרק במצוה שיש בה תועלת כללית לכל ישראל נחשב הדבר להנאה, כגון באפר סוטה כדי שלא ירבה ממזרים בישראל וכו', וכן גבי פרה אדומה שמכפרת על עוון העגל, אבל תועלת פרטית כגון אכילת בשר לא נחשבת הנאה כל כך.

ג. ולהלכה כתב מרן שמעיקר הדין אין הכיסוי מעכב את האכילה, אלא שנכון לחוש ולכסות הדם תיכף אחר השחיטה, כל שגמר לשחוט את העופות שלפניו, ועכ"פ בתוך חצי שעה לשחיטת העוף הראשון, ולא אחרי כן.

ד. ויש להוסיף פירוש נפלא שכתב בספר 'שלמי תודה' מאת ר' שלמה ב"ר דוד דאנה מרבני תוניס [היה תלמידו של ר' אברהם הכהן יצחקי זצ"ל בעל "משמרות כהונה"], שמה שאמרו שבזכות שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לאפר פרה, הוא מידה כנגד מידה, שהרי אמרו חז"ל (סוטה ד, ב) שכל המתגאה כאלו עובד עבודה זרה, ואם כן מי שהוא עניו מורה על האמונה בהש"ת, ולכן בזכות ענוותנותו של אברהם זכה לאפר פרה שתכפר על העבודה זרה שעבדו בעגל [ועיי"ש מה שפירש לגבי עפר סוטה].

האזינו לשיעורים בהשקפה ובפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001

לשיחות חדשות משנה זו על הפרשיות שעברו יש להקיש 1-1-2-48-1-1

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות המחשב של 'קול הלשון' בכל רחבי הארץ

לע"נ מאור בן צביה דגגה ז"ל ♦ שמעון בן יחיאל ולולוה מעברי זצ"ל ♦ סלים בן ברוך כהן ז"ל

רפאל חיים בן שמחה כדורי ז"ל
אליהו בן משה ורבקה שמחי ז"ל
כליפה מקיקיס בן פרשה כלילה ניסים ז"ל

רבקה חמדה בת תפארת ע"ה
יהודה בן שלום ורינה שרעבי ז"ל
מרים בת חסיבה גניש ע"ה

מייכאל בן סופייה הררי ז"ל
אהרון בן אברהם כהן ז"ל
פואד בן פרחא חיליהו ז"ל